

котрих отмечалась умеренно выраженная психопатологическая симптоматика, не достигающая нозологического уровня. К третьей отнесены сотрудники, у которых отмечались единичные, редко возникающие и быстро проходящие психопатологические симптомы незначительной интенсивности.

У служащих, относящихся к первой группе, согласно критериям МКБ-10 были установлены следующие синдромы: генерализованное тревожное расстройство – 5 (18,5%) человек, смешанное тревожно-депрессивное расстройство – 7 (30,0%), обсессивно-компульсивное расстройство – 2 (7,4%), пролонгированная депрессивная реакция, обусловленная расстройством адаптации – 5 (18,5%), смешанная тревожно-депрессивная реакция – 2 человека (7,4%), неврастения – 6 (22,2%) человек.

У служащих второй группы определялись астенический, астено-депрессивный, тревожный и тревожно-депрессивный синдромы.

Таким образом, полученные данные позволяют сделать вывод о том, что у значительной части служащих банков (51,4%) имеются начальные проявления НССР, не вызывающие значительного снижения работоспособности, но приводящие к нарастанию социальной дезадаптации и снижению качества жизни. В тоже время, достаточно низкий уровень расстройств, непосредственно относящихся к нарушениям адаптации (5,2%), обусловлен тем, что большинство служащих не дает четких указаний на наличие определенной стрессовой ситуации или события, предшествующих возникновению симптоматики. Сама специфика работы, по-

дразумевающая высокий уровень личной ответственности за результат своего труда, формальный стиль отношений, недостаточность возможностей для психологической разрядки и переключения, вынужденные нарушения режима труда и отдыха, достаточно частые организационные изменения в учреждении являются основой для формирования невротических реакций и расстройств.

Полученные данные распространенности НССР свидетельствуют о необходимости проведения психогигиенических и психопрофилактических мероприятий, а также целесообразности обеспечения служащих банков квалифицированной, максимально приближенной к рабочему месту психологической и психотерапевтической помощи.

Список использованной литературы

1. Барabanчикова В. В. Анализ профессионального стресса банковских служащих / В. В. Барabanчикова // Национальный психологический журнал. – Москва: Московский государственный университет им. Ломоносова. – 2010 № 1 (3). – С. 118–121.
2. Ильясов С. М. О мотивации персонала коммерческого банка / С. М. Ильясов // Банковское дело. – 2010. – № 4. – С. 68–71.
3. Менделевич Д. М. Преклинические психические расстройства у банковских служащих / Д. М. Менделевич, Г. В. Орлов, К. К. Яхин // Практическая медицина. – 2009. – № 06 (09). – Режим доступа: <http://pmarchive.ru/preklinicheskie-psichicheskie-rasstrojstva-u-bankovskix-sluzhashhix>.
4. Орлов Г. В. Влияние условий труда банковских служащих на состояние их психического здоровья / Г. В. Орлов // Практическая медицина, 2009, № 06. – Режим доступа: <http://pmarchive.ru/vliyanie-uslovij-truda-bankovskix-sluzhashhix-na-sostoyanie-ix-psichicheskogo-zdorovya>.
5. Холмогорова А. Б. Многофакторная модель депрессивных, тревожных и соматоформных расстройств как основа их интенсивной психотерапии / А. Б. Холмогорова, Н. Г. Гаранян // Соц. и клин. психиатрия. – 1998. – № 1. – С. 94–101.

НЕВРОТИЧНІ ТА ПОВ'ЯЗАНІ ЗІ СТРЕСОМ РОЗЛАДИ У БАНКІВСЬКИХ СЛУЖБОВЦІВ

М.А. Соловйова

У статті наведено дані обстеження банківських службовців, метою якого було виявлення поширеності серед них невротичних та пов'язаних зі стресом розладів, та їхню клінічну приналежність.

Ключові слова: невротичні розлади, банківські службовці.

NEUROTIC AND ASSOCIATED WITH STRESS DISORDERS OF BANK EMPLOYEE

M.A. Solovyova

The article brought survey data bank employee to identify the number, including the prevalence of neurotic and stress-related disorders and their clinical affiliation.

Key words: neurotic disorders, bank employee.

УДК 616.895: 344.988

А.В. Чайка

ЛІКУВАННЯ МИСТЕЦТВОМ В РЕАБІЛІТАЦІЙНІЙ РОБОТІ З ПАЦІЄНТАМИ, ЯКІ МАЮТЬ ВАДИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

Український науково-дослідний інститут соціальної і судової психіатрії та наркології МОЗ України

Ключові слова: арт-терапія, психічні розлади, реабілітація, проект «Мистецтво, що об'єднує всіх!».

У статті обґрунтовується важливість і необхідність використання методу арт-терапії для лікування та реабілітації осіб з психічними розладами. Розглянуто впровадження арт-терапії шляхом реалізації всеукраїнського проекту «Мистецтво, що об'єднує всіх!». Описано регіональні особливості заходів, що були проведені в регіонах України, та їх результати.

Актуальність. За даними ВООЗ, близько 450 млн людей на планеті страждають на той чи інший психічний розлад. Серед загальної кількості хвороб психічні

розлади становлять 12% глобального економічного тягаря в усіх країнах світу. За оцінками експертів Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), до 2020 р. в

осіб з психічними розладами 15% років повноцінного життя буде втрачено через непрацездатність (Disability-adjusted life year – DALY). Максимальний економічний тягар внаслідок психічних розладів лягає на плечі найбільш продуктивної групи населення, людей молодого віку. Для економічного тягаря внаслідок психічних розладів є характерною частка непрямих витрат, яка значно (у 2–6 разів) перевищує прямі витрати на лікування [1]. В такому випадку проблема надання психіатричної допомоги поширюється не лише на сферу охорони здоров'я, але стає актуальним питанням на рівні економічної складової національної безпеки в Україні. Враховуючи кількісну характеристику осіб з вадами психічного здоров'я, та, як наслідок, якісну характеристику економічних витрат у державі, удосконалення програм ресоціалізації цих осіб є першочерговою задачею спільноти [1].

Проблеми адаптаційних можливостей осіб з психічними розладами вивчалися багатьма науковцями [2–4]. Якісна соціалізація пацієнтів суттєво зменшує кількість рецидивів захворювання та підвищує їх можливість стати повноцінними членами суспільства в майбутньому [5, 6]. Незважаючи на стрімкий розвиток фармацевтичної галузі, медикаментозне лікування не завжди дає бажані результати, особливо щодо повернення пацієнтів до повноцінного соціального функціонування – після госпіталізації до закладів охорони здоров'я, – через що фахівцями продовжується пошук та впровадження у життя нових немедикаментозних методів терапії.

На сьогодні все більшої актуальності в Україні набуває такий вид реабілітації, як арт-терапія або лікування мистецтвом. Так, саме метод арт-терапії для психічно неврівноважених хворих застосовували ще у Давній Греції, а у Європі ці методи широко використовуються з 70-х років минулого століття. Спочатку арт-терапія виникла в контексті теоретичних ідей З. Фрейда [2] і К.Г. Юнга, а в подальшому набула ширшої концептуальної бази, включаючи гуманістичні моделі розвитку особистості К. Роджерса та А. Маслоу.

На думку К.Г. Юнга, мистецтво, особливо арт-терапія, що використовує мистецтво, в значній мірі полегшують процес індивідуалізації саморозвитку особистості на основі встановлення зрілого балансу між несвідомим і свідомим «Я». За М. Лібманом, арт-терапія – це використання засобів мистецтва для передачі почуттів та інших проявів психіки людини з метою зміни структури її світовідчуття [3]. У практикумі по арт-терапії зазначено, що «арт-терапія – це способи і технології реабілітації людей засобами мистецтва і образотворчої діяльності» [4].

Арт-терапія відноситься до психологічного впливу мистецтвом і використовується в соціальній, педагогічній, психологічній роботі як засіб гармонізації та розвитку психіки людини через його заняття художньою творчістю. Вперше цей термін був використаний Андріаном Хіллом у 1938 р. при описі його роботи з хворими туберкульозом і незабаром отримав поширення. У наш час ним позначають усі види занять мистецтвом, що проводяться в лікарнях і з лікувальними цілями. Ефективність застосування мистецтва в контексті лікування

грунтується на тому, що цей метод дозволяє експериментувати з почуттями, досліджувати і виражати їх на символічному рівні. Проблеми ефективної реабілітації та адаптації хворих вивчалися чисельними науковцями. Психотерапевтичним впливом творчості на емоційний, а також моральний розвиток особистості займалися Р.П. Арнхейм, Т.А. Добровольська, А.М. Вейн, В.А. Міткевич, К.Г. Юнг, П.І. Сидоров, А.Г. Соловйов [3, 5, 6, 7]. Арт-терапія, в основу якої покладено ідеї З. Фрейда та К.Г. Юнга, – це не стільки лікування, скільки розвиток у людини властивої їй креативності, гармонізація та розвиток особистості, що допомагає при вирішенні проблем. За Фрейдом, внутрішнє «Я» людини виявляється у візуальній формі кожного разу, коли вона спонтанно щось малює чи ліпить, а образотворче мистецтво, маючи багато спільного з фантазіями та сновидіннями, виконує роль, що компенсує та знімає психічну напругу. Юнг наголошував на важливості використання персональних та універсальних символів. Центральною фігурою в арт-терапевтичному процесі є не пацієнт як хвора людина, а особистість, яка прагне до саморозвитку й розширення діапазону своїх можливостей [3]. К.Г. Юнг вважав, що пацієнт, спираючись на «трансцендентні» властивості символів і власний творчий потенціал, здатен досягти самозцілення, і що символічні образи несуть у собі способи вирішення внутрішньопсихічних конфліктів. У науково-педагогічному розумінні арт-терапія розглядається як метод розвитку та зміни особистості, групи чи колективу за допомогою різних видів і форм мистецтва та творчості [3]. Але хоча творчі цілі й мають велике значення, перше місце в арт-терапії все ж таки відводиться терапевтичним цілям.

У наш час застосування арт-терапії набуло ширшого спектру використання, залучаючи до роботи не тільки образотворче мистецтво, але і музикотерапію, танцювальну терапію, драматерапію, ландшафтотерапію, етнотерапію, ліплення, пластику, гримування.

У літературі і наукових дослідженнях існує багато даних про ефективність арт-терапії у лікуванні та реабілітації осіб з психічними розладами [2]. Відносно багатьох напрямів арт-терапії проведено дослідження, що доводять ефективність і необхідність використання цього методу в лікуванні та реабілітації [4]. Існують дані щодо ефективності застосування і показань окремих напрямів арт-терапії. У випадку застосування арт-терапії з пацієнтами психіатричного або неврологічного відділення – цей метод надає безпосередній позитивний вплив на першопричини захворювань цього профілю [6].

Незважаючи на досить значний досвід дослідження ефективності арт-терапії, аспекти наукової доказовості цього методу розглянуті в поодиноких працях. Так, у декількох контрольованих дослідженнях щодо музикотерапії повідомляється про наявність сприятливого впливу всіх видів арт-терапії у значенні когнітивних та поведінкових функцій відносно пацієнтів з деменцією. Також відомо, що спеціально підібрана музика може впливати на настрій, спричинити чи зменшити агресивність, оптимізувати різні вегетативні функції і гормональний статус [7, 8]. У низці досліджень [9, 10] було встановлено, що активація акустичних сенсорних пото-

ків до мозку, наприклад, при музикотерапії, є ефективним методом реабілітації без застосування ліків і може застосовуватися в комплексному лікуванні пацієнтів з деякими формами психічних розладів. Так, наприклад, П. Хабнером була запропонована медична резонансна терапевтична музика (МРТМ) [11].

Очевидно, що ефективність музикотерапії залежить від змісту музичного твору, жанру, темпу, ритму, варіабельності енергії акустичного потоку, а також вікових, особистісних та індивідуально-типологічних особливостей людини [8].

Отримані численні дані, засновані на спостереженнях та окремих випадках, які вказують на те, що терапія різноманітними видами мистецтва може покращити не тільки якість життя, але й стан когнітивних функцій у пацієнтів з деменцією [9]. Проте переконливих наукових даних, які дозволяють визначити, чи дійсно є ефективними такі види терапії, недостатньо. Так, на сьогодні не має достатньо систематизованих даних, які б дозволили переконатися в тому, що мистецтво і методи лікування різними видами мистецтва є ефективними при застосуванні у лікуванні людей з психічними розладами.

Матеріали та методи дослідження

Українським науково-дослідним інститутом соціальної і судової психіатрії та наркології МОЗ України було організовано Всеукраїнський проект «Мистецтво, що об'єднує всіх!», який стартував 7 червня 2013 р. у Будинку вчителя м. Києва, за підтримки Міністерства охорони здоров'я України, посольства Великої Британії в Україні та громадських організацій. Цей проект був спрямований на підтримку осіб з вадами психічного здоров'я шляхом залучення до процесу лікування арт-терапію як альтернативний метод роботи з пацієнтами.

Цей захід охопив майже всі регіони України, презентував творчість пацієнтів у різних напрямках мистецтва як зразок арт-терапії та реінтеграції у повноцінне соціальне життя суспільства. У започаткованому проекті об'єдналися митці-аматори, котрі натхненно та щиро відобразили складність сьогодення, наділяючи його нетривіальними формами, віддзеркалюючи внутрішній світ, проявили свою індивідуальність та забарвили національним колоритом.

З 27 регіонів України взяли участь 15 областей (Київська, Чернігівська, Тернопільська, Львівська, Донецька, Закарпатська, Сумська, Одеська, Хмельницька, Івано-Франківська, Вінницька, Житомирська, Волинська, Чернівецька, м. Київ та м. Севастополь) та 30 лікарень.

Основними методами арт-терапії, які застосовувались практично в кожному регіоні, лікарні, що брали активну участь у проекті, були: малювання, ліплення, оригамі, вишивання (муліне та бісер), вироблення з природних матеріалів, створення композицій із солоного тіста, пошиття набивних іграшок, колаж, в'язання, флористика, ікебана, спартакиада, театральні виступи тощо.

Акція «Мистецтво, що об'єднує всіх!» згуртувала найініціативніших керівників психіатричних закладів регіонів України.

Дослідження впливу арт-терапії на адаптаційні можливості пацієнтів проводилось за допомогою методів спостереження та обробки інформації.

Акція «Мистецтво, що об'єднує всіх!» включала в себе такі різновиди арт-терапії в регіонах.

1. Пацієнти Львівської обласної клінічної психіатричної лікарні презентували виставу «Двірничка спілка», основну участь у якій брали пацієнти лікарні, разом з молодшим медичним персоналом та лікарями. Постановку готували протягом року спільно з професіоналами театрального мистецтва: режисером та акторами. Учасники відзначили, що час підготовки до виставки вони спілкувалися у теплій атмосфері взаєморозуміння та довіри, що сприяло ефективному реабілітаційному процесу та підвищувало рівень їх соціалізації.

2. У Київській психоневрологічній лікарні № 1 відбулась презентація Фестивалю-лабораторії «Павловфест», в рамках якої пацієнти представляли відвідувачам свої таланти: танцювали, співали, читали вірші, ставили театральні постановки, презентували виставку виробів з глини, паперу, художніх робіт. Загалом було представлено більше 100 робіт.

3. У липні пройшла спартакиада у стінах Макіївської психіатричної лікарні і супроводжувалась нагородами та призами для учасників. Творчий розвиток пацієнтів у закладі ведеться в декількох напрямках: літературно-публіцистична діяльність, клуб взаємодопомоги та підтримки пацієнтів «Кришталевий світ», театральна студія, літературні вечори. Проведення акції з пацієнтами включає розробку сценаріїв, виготовлення сценічних костюмів і декорацій, репетиційний процес та проведення сценічних вистав. Цей підхід передбачає участь всіх учасників лікувального процесу: від головного лікаря до молодшої медичної сестри, із залученням психотерапевта, психологів, юриста та інших.

Також у стінах Макіївської психіатричної лікарні було проведено конкурс флористики та ікебани. Кожна команда у складі співробітників і пацієнтів створювала креативні ландшафтні композиції з елементами національного побуту. Різноманітні конструкції у варіантах арки, воза з квітами і дарами, вуликів з медом, солом'яних тварин беззаперечно створюють простір для проєкції особистісних афективних потреб, формують безпечні умови для можливості пацієнта практикувати психічну релаксацію. Лікарі Макіївської психіатричної лікарні використали також і етнотерапевтичний напрям арт-терапії. Був організований спеціальний ярмарок, де пацієнти та лікарі були одягнені в національні костюми і представляли страви національної кухні, предмети культури та побуту. Для гостей учасники клубу пацієнтів «Кришталевий світ» організували виставку фотокартин «Історія міста».

4. З 9 до 13 вересня 2013 року було проведено шахово-шашковий турнір в обласній клінічній психіатричній лікарні м. Донецька, в якому взяли участь всі бажаючі пацієнти відділень лікарні.

5. У психоневрологічній лікарні м. Горлівка відбулась гра «Острів скарбів». Дві команди, сформовані з пацієнтів загальнопсихіатричних відділень, боролись за скриню зі скарбами, виготовляли піратські костюми

та розмальовували обличчя (макіяж). Метою даного реабілітаційного заходу були завдання на координацію, дрібну моторику, логічний відбір і комбінаторику, навчання взаємодії у групі і подолання страху перед публічним виступом.

6. У міській психіатричній лікарні м. Краматорська як метод лікування творчістю осіб з вадами психічного здоров'я використовується оригамі, вишивання (муліне та бісер), вироблення з природних матеріалів, створення композицій з солоного тіста, пошиття набивних іграшок, колаж, в'язання, малювання. Техніки малювання застосовуються в роботі не тільки як продукт творчої діяльності, але й як матеріал у психотерапевтичній роботі за методом символдрами.

7. У Сумській області було організовано фестиваль та виставку робіт психоневрологічних хворих регіону, де було представлено вишиванки, художні розписи, ікони, вироби з дерева, паперу, тканини, картини, літературні твори тощо.

8. У Чернігівській обласній психоневрологічній лікарні була організована та відкрита конкурс-виставка плодів, квітів, виробів з дерева, паперу, тіста та інших матеріалів. На виставці було представлено різноманітні народні страви та напої, виготовлені за давніми українськими рецептами – узвари із сухофруктів, свіжих ягід, меду тощо. Пацієнти брали безпосередню участь у цій виставці.

9. У Тернопільській обласній психоневрологічній лікарні в рамках проекту «Мистецтво, що об'єднує всіх» була відкрита тематична виставка, присвячена 22-й річниці Незалежності України та Дню міста Тернопіль. Над різноманітними роботами працювали близько чотирьох сотень пацієнтів закладу. Автори готували свої роботи майже місяць. Кожен експонат мав своє смислове навантаження.

10. До дня Незалежності Хмельницька обласна психіатрична лікарня № 1 також провела та організувала загально-лікарняну виставку з роботами пацієнтів закладу.

11. Севастопольська міська психіатрична лікарня м. Севастополь видала каталог віртуальної виставки «Полет над ветром». У цьому каталозі представлено картини, малюнки, панно, виконані у техніці бісероплетіння, клаптикова пластика, килимарство, скульптурні вироби з граніту, пластиліну, предмети біжутерії. Окрім того, до каталогу увійшли поетичні та літературні роботи пацієнтів.

12. Івано-Франківська область відзначилась проведенням виставки-продажу робіт пацієнтів місцевих психоневрологічних закладів під назвою «Інший світ, який поряд», що продемонструвала неабиякий хист осіб з вадами психічного здоров'я та їх прагнення до творчого самовираження. Було представлено малюнки на папері, склі та порцеляні, аплікації, оригамі, вишивки, вироби з бісеру, вироби у техніці декупаж та солоне тісто, скульптури з різних матеріалів. В Івано-Франківській обласній лікарні створено арт-терапевтичні майстерні для пацієнтів, в яких широко застосовуються різноманітні методи терапії мистецтвом у лікувально-реабілітаційному процесі.

До Всесвітнього дня психічного здоров'я (10 жовтня 2013 року) в рамках Всеукраїнського проекту «Мистецтво, що об'єднує всіх!» 4 регіони (Вінницька область, Івано-Франківська, Хмельницька та м. Севастополь), видали друківані роботи, у яких було представлено фотокопії картин, малюнків, панно, виконаних в техніках бісероплетіння, клаптикової пластики, килимарства, скульптурних виробів з мармуру, пластиліну, предметів біжутерії, надруковано вірші та оповідання пацієнтів психіатричних лікарень. Авторами цих робіт є особи з вадами психічного здоров'я, які перебувають на лікуванні у психіатричних лікарнях та у складі терапевтичного процесу відвідують арт-студії.

Результати та їх обговорення

Арт-терапію застосовують у багатьох лікувальних закладах України для пацієнтів, що страждають на психічні розлади, але завдяки проекту «Мистецтво, що об'єднує всіх!» лікарі-психіатри отримали можливість аналізувати власний досвід і результати арт-терапії та обмінюватися досвідом з колегами усіх регіонів. Це стало поштовхом до своєрідного реформування підходу до пацієнта, коли на перший план виносяться його потреби та реабілітаційний потенціал мистецтва, а не лише призначення лікування, згідно з клінічним протоколом. Реабілітаційний потенціал у кожному конкретному випадку виявляє лікар-психіатр, спільно з психологом. Також до цієї роботи залучаються медичні сестри та проводиться робота з родичами пацієнта для визначення його інтересів. Тобто, іде робота мультидисциплінарної команди для виявлення реабілітаційного потенціалу, а це вже комплексний підхід до лікування, який сприяє зміні ставлення до пацієнта, вивченню його здібностей, що дає можливість пацієнтові швидше виходити з хворобливого стану, і в результаті загострення психопатологічної симптоматики виникають значно рідше.

У процесі заходів, які проводились в рамках Всеукраїнського проекту «Мистецтво, що об'єднує всіх» пацієнти та лікарі відзначали суттєве покращення адаптації хворих до суспільно корисної праці, відбувалась нормалізація їх психічного функціонування, розширення можливостей особистісного розвитку. Різні види арт-терапії допомагають виокремити кожного пацієнта як повноцінного представника соціуму і позитивно впливають на самооцінку, опосередковано впливаючи на лояльність оточення до соціальної активності, що стосується реабілітації і соціалізації. Також слід відмітити поліпшення взаєморозуміння пацієнтів з їхніми родичами.

Так, наприклад, спартакіада – напрям, який сфокусований на трудотерапії і демонструє соціальну відповідальність учасників, сприяє підвищенню соціального контролю пацієнтів, забезпечує визнання позитивних (здорових) проявів пацієнта. Ще один напрям арт-терапії – етнотерапія – опосередковано впливає на систему глибинних родових цінностей людини, які існують у свідомості на рівні архетипів, і є невід'ємною частиною структури особистості. Застосовуючи етнотерапію, пацієнт пізнає і приймає частину своєї історії, відповідно, частину своєї особистості.

Виставка фотокартин дає можливість людям з вадами психічного здоров'я усвідомити особливості своїх афективних, когнітивних і поведінкових патернів.

Вишивання, малювання, орігамі, ліплення допомагають пацієнтам проявляти свою особистість, творчі здібності, відчувати задоволення та визнання своєї праці. Творча діяльність пацієнтів – це реабілітаційні заходи, спрямовані на те, щоб допомогти пацієнтам прочинити доступ до ресурсів своєї психіки, підвести їх до самопізнання, навчити адекватно справлятися з хворобливими переживаннями, відчуттями і проблемами, оволодіти навичками самоконтролю, сформувати здібності конструктивно взаємодіяти з оточуючими. Спеціалісти закладів намагаються підбирати реабілітаційні програми для пацієнтів індивідуально, адже у кожного з них різні психологічні або неврологічні розлади.

За словами О.О. Фільца, завідувача кафедри психіатрії та психотерапії факультету післядипломної освіти Львівського національного медичного університету імені Д. Галицького, головного лікаря Львівської обласної психіатричної лікарні, річ не у тому, що саме пацієнти грають на сцені, а в тому, як вони приходять на репетиції, як вони між собою спілкуються, проводять разом час, як вони навчаються, що є конструктивним емоційним внеском у їхнє буденне життя.

Безумовно важливим залишається не тільки такий компонент акції як її широке соціальне охоплення, але й терапевтична ефективність для людей з психічними розладами. Терапевтичний фактор проекту «Мистецтво, що об'єднує всіх!» може бути розглянутий на базі основних принципів застосування арт-терапії.

Особливо ефективним є поєднання психотерапії та арт-терапії, як комплексний спосіб зменшення психологічного дискомфорту та тривоги. Ця акція є першим кроком до обміну досвідом між регіонами та виходу української психіатрії на європейський рівень.

Незважаючи на те, що залучення до арт-терапії має безсумнівну цінність, досить поширеним залишається недостатнє розуміння того, в якій формі ця діяльність краще може бути представлена, щоб вона була більш прийнятною та ефективною для людей з вадами психічного здоров'я.

Різні види мистецтва можуть бути потужним втручанням, але як і у випадку з будь-яким сильнодіючим лікарським засобом, ми повинні розуміти переваги цього втручання і використовувати їх, але в той же час пам'ятати про можливі ризики, пов'язані з його застосуванням. Ці ризики можуть включати появу негативних реакцій у пацієнтів, відчуття певного дискомфор-

ту, пов'язаного з участю в інтерактивних виставах або подібних видах діяльності. Як і у випадку з будь-якими видами лікування, ефект може бути різним і залежати від попереднього досвіду хворого, його особистості. Повинен бути чітко визначений тип пацієнтів, яким може бути рекомендований цей тип втручання. Крім того, необхідно пам'ятати про те, що такі втручання можуть викликати спогади, пов'язані з травмами в минулому, і тим самим погіршити якість життя хворого [12].

Можна нескінченно розмірковувати про стигматизацію психічно хворих людей, про те, що суспільство людей здорових всіляко від них відгороджується і в своє коло не приймає, що робить задачу соціальної реабілітації хворих практично нездійсненною. Але можна відмовитися від порожніх нарікань і зайнятися справою, а саме: показати, наскільки люди з психічними проблемами є талановитими і цікавими – як це вдається зробити на прикладі всеукраїнського проекту «Мистецтво, що об'єднує всіх». Таку масштабну соціальну акцію можна також вважати і глобальною арт-терапевтичною спробою роз'яснення питань щодо охорони психічного здоров'я громадян на рівні суспільної уваги, надломлюючи стереотипи відношення навколишнього світу до того, що починається на «пси».

Висновки

Арт-терапія у складі повернення особи до суспільства має відігравати одну з провідних ролей, адже здатність творчості лікувати душу відома ще з прадавніх часів. Мистецтво і методи лікування різними видами мистецтва є ефективним методом реабілітації та соціалізації хворих, її широке впровадження у практичну діяльність лікарень дозволяє поліпшити терапевтичний процес, нормалізувати психічне функціонування, актуалізувати можливості їх особистісного розвитку в контексті соціальних відносин, задіяти глибинні особистісні ресурси для прискорення одужання пацієнтів, а також максимально інтегрувати людей з вадами психічного здоров'я в соціум, у якому вони житимуть після закінчення стаціонарного лікування.

Список використаної літератури

1. Устїнов О. Психічне здоров'я як складова національної безпеки / О. Устїнов // Український медичний часопис журн. – 2013; № 1 (93). – С. 16–18.
2. Фрейд З. Введення в психоаналіз: Лекції / З. Фрейд. – М.: «Наука», 1989. – 456 с.
3. Юнг К. Г. Чоловік і його символи / К. Г. Юнг. – М.: Серебряні нити, 2002. – 296 с.
4. Практикум по арт-терапії / [под ред. А. И. Копытина]. – СПб.: Питер, 2000. – 448 с.

ЛЕЧЕНИЕ ИСКУССТВОМ В РЕАБИЛИТАЦИОННОЙ РАБОТЕ С ПАЦИЕНТАМИ, КОТОРЫЕ СТРАДАЮТ ПСИХИЧЕСКИМИ РАССТРОЙСТВАМИ А.В. Чайка

Данная статья описывает важность и необходимость использования метода арт-терапии для лечения и реабилитации лиц с психическими расстройствами. В статье изложено внедрение арт-терапии путем проведения всеукраинского проекта «Искусство, объединяющее всех!». Описаны региональные особенности мероприятий, проведенных в Украине, а также их результаты.

Ключевые слова: арт-терапия, психические расстройства, реабилитация, проект «Искусство, объединяющее всех!».

TREATMENT OF ART THERAPY IN REHABILITATION WORK WITH PATIENTS WHO SUFFER FROM MENTAL DISORDERS A.V. Chaika

This article describes the importance and the necessity of using the method of art therapy for the treatment and rehabilitation of persons with mental disorders. The article described the introduction of art therapy through the Ukrainian project «Art that unites all!». Regional characteristics described activities carried out in Ukraine, as well as their results.

Key words: art therapy, mental health, rehabilitation, project «Art that unites all!».